

Gospodarski List.

Glasiło c. kr. kmetijskega društva v Gorici.

Ureduje: Ernest Klavžar.

„Gospodarski List“ izhaja kot priloga „Soče“ dvakrat na mesec in sicer vsak 1. in 3. petek. Udje c. kr. kmetijskega društva naročniki „Soče“ dobivajo list brezplačno; drugače pa stane list na leto 1 gold. 20 kr. — Naročnina naj se pošilja c. kr. kmetijskemu društvu, dopisi pa odgovornemu uredniku — Rokopisi se ne vračajo.

Štev. 16.

V Gorici, 17. avgusta 1888.

Leto VIII.

Avstrijske postave in ukazi o trtni uši.

konec.

Po §. 7. postave od 27. junija 1885 (št. 3 drž. zak. za l. 1886) uživajo vinogradi, katerih se je trtna uš polotila ali jim ta škodljivka od kakega gnezda preti, kedar se na gosposkino povelje pokončajo ali z višim privoljenjem zasadé z novimi trtami, prostost od zemljarine (zemljiškega davka) osem let, počenši od dobe, ko bode obnova vinogradov dovršena. Ta oprostitev se dovoljuje pod naslednjimi pogoji:

1. Da dotični vinograd leži na položnem zemljišči, ter ima tako malo prsti črnice, da ga z ozirom na poljedelstvo, kakoršno je ondudaj navadno, ni moči z večjo koristjo kako drugače obdelovati;

2. da nove trte, ki se hočejo nasaditi, vstrezajo določbam, ki jih je gosposka za take slučaje sploh ali za kateri slučaj posebej postavila.

Ko pretekó ta zemljarine prosta leta, bodo takšna zemljišča vnovič podvržena onemu davku, kakor so ga po cenitvi kot vinogradi poprej plačevala.

Politična deželna gosposka in v slučaji rekursa minister poljedelstva dovoljuje take nove zasaditve in daje v to potrebna vodila.

Za ono dobo, za katero se kako zemljišče odtegne vinoreji, -- bodi po ukazu gosposke, bodi po posestnikovi prosti volji, ker se je vinograda polotila trtna uš, odmerja se zemljarina po oni vrsti obdelovanja, v katero se dotično zemljišče najprej nameni, z ozirom na dobroto in na druge okoliščine, ki imajo kak vpliv na čisti donos.

Z ukazom vis. c. kr. finančnega ministerstva od 20. decembra 1885 (št. 3 drž. zak. l. 1886) je določeno, da ima posestnik v 4 tednih po končanem novem trtnem zasadu to pismeno ali ustmeno naznaniti davkariji ali poljemerskemu uradniku; če

tega ne stori, nastane mu neugodna posledica, da se davkovna prostost, odnosno premena v obdelovanji, še le v letu, ki pride za naznanilom, v operatih zemljarskega katastra zaznani, oziroma izvéde in da bode vsled tega še le pri porazdelbi zemljarine za naslednje leto ozirati se na to premeno.

Če je posestnik dobil dovoljenje, da sme okuzeni vinograd zasaditi z novimi trtami, moral bi še prositi, da mu vis. c. kr. kmetijsko ministerstvo dovoli uvožnjo ameriških trt. Če je pa slučajno ud društva za varstvo avstrijske vinoreje, naroči lahko trte neposrednje pri društvenem vodstvu, katero uže samo za to skrbi, da si pridobi dovoljenje za skupno uvažanje ameriških trt.

Z ozirom na to, da se večji del prebivalstva naše lepe deželice bavi z trtorejo, ktera je našemu Krašu, Vipavski dolini in Brdom celó glavni pogoj obstoja, in — ker se je žalibog prikazala najnevarniša vseh trtnih sovražnic — filoksera — uže v dveh naših občinah in zraven tega še v vseh sedanjih deželah — zmatrali smo za primerno in potrebno, objaviti glavne postavne določbe, izdane o tej zadevi, da se bodo znali naši vinogradniki v slučaji nesreče kako ravnati. Sklepamo pa z iskreno željo, — da bi mili Bog obvaroval naše vinograde preteče šibe, saj je drugih zadosti in preveč, ki uže leta in leta tepejo in davijo našega ubozega posestnika.

Predlogi o pospeševanju govedoreje na Tolminskem.

Kmetijski odsek za tolminski okraj je v svoji seji dne 27. oktobra l. l. izvolil poseben odbor treh udov, kateri naj bi predložil kmetijskemu društvu dobro vtemeljeno poročilo o naslednjem predlogu:

„Deluje naj se na to, da bo c. kr. kmetijsko društvo v prihodnje delilo premije onim živinorejcem, kateri priredé najlepše biki beljanskega plemena; s temi naj potem ustanovi poskočne postaje, namesto da bi jih ustanavljalo z biki kupljenimi v tujini.“

Izbrani odbor je spolnil svojo nalogo podavši našemu društvu prošnjo glasečo se tako-le:

„Visoko c. kr. kmetijsko ministerstvo podeljuje c. kr. kmetijskemu društvu v Gorici vsako leto med drugim tudi večje ali manjše vsote, katere se imajo vporabljati za izboljšanje in povzdigo živinoreje na Goriško-Gradiščanskem.

Da vporablja c. kr. kmetijsko društvo te podpore po namenu, v kojega so določene, ne razvidi se le iz društvenega poročila za leto 1886, katero se glasi: „Z državno podporo za izboljšanje govede je kupilo društvo 6 bikov friburškega plemena, s katerimi so se dopolnile obstoječe in ustanovile nekatere nove poskočne postaje. Koncem leta je bilo 29 takih postaj v deželi in sicer 13 z biki friburškega plemena v rovani, 7 z beljanskimi plemenjaki v gorah in 9 z unterwaldenskimi plemenjaki na Krasu in na Vipavskem,“ temuč tudi iz tega, da je v tekočem letu poskočne postaje v gorah z biki beljanskega plemena zopet dopolnilo.

Pripoznati moramo, da slavno c. kr. kmetijsko društvo vse, kar je v njegovej moči, stori v izboljšanje živinoreje v gorah in da je v tem obziru že veliko doseglo; kajti, ako le nekoliko živino v gorah, zlasti pa v tolminskem okraji opazujemo, zapazimo gotovo med govedo precejšno število krav in bikov skoraj čistega beljanskega plemena. In za to imamo se zahvaliti visokemu c. kr. kmetijskemu ministerstvu in c. kr. kmetijskemu društvu.

Če pa pomislimo, da nakupuje slavno c. kr. kmetijsko društvo biki beljanskega plemena, ter ustanavlja ž njimi v gorah poskočne postaje že več let, in če primerjamo v to potrošene vsote z doseženim uspehom, zdi se nam to vse prepočasno in predrago. Pa tudi ljudstvo zgublja vže upanje, da bi se kedaj moglo na ta način dospeti do smotra, kojega doseči se namerava, da bode naša goveja živina živinorejcem take dohodke donášala, kakoršne oni od nje, po umnem prskrbljevanji, lahko zahtevajo. Da je to istina, pokazalo se je prav jasno, ko je hotelo društvo v pretečeni jeseni ustanoviti v gorah nove poskočne postaje; oglasilo se je komaj toliko živinorejcev, kolikor je bilo oddati bikov plemenjakov, in c. kr. kmetijsko društvo bilo je prisiljeno oddati biki tem, akoravno niso bili enakomerno po celem okraji razdeljeni.

Da bi se v prihodnje kaj takega ne pripetilo, in da bi (vsled tega) visoka vlada ne bila prisiljena,

take podpore nam odvzeti, štel si je v dolžnost kmetijski odsek za tolminski okraj, c. kr. kmetijsko društvo na to opozoriti in nam je naročil izdelati sledeči predlog:

Slavno c. kr. kmetijsko društvo naj vpelje v našem okraji vsakoletne razstave goveje živine, pri katerih naj razdeli vsakrat po kakih 10 (deset) premij po 40 do 50 gld. takim posestnikom, kateri izredé najlepše biki in krave beljanskega in tudi unterwaldenskega plemena.

Taka razstava goveje živine naj bode vsako leto v Tolminu v dan 21. septembra. ker je ta dan v Tolminu živinski trg in delitev konjskih premij. (Razstave goveje živine v Gorici bi imele za naš okraj zaradi prevelike oddaljenosti prav malo vspeha).

Darila ali premije naj se razdelé enakomerno po celem okraji.

Obdarovanec naj bode zavezan, da vstanovi za svoj kraj poskočno postajo, in spušča bika, dokler bode ta od v to postavljenega odbora za sobnega spoznan.

Za pregledovanje bikov in krav naj se sestavi komisija (Jury) iz udov tukajšnjega kmetijskega odseka in tukajšnjih živinorejcev pod predsedništvom enega odposlanca centralnega odbora.

Na ta način bode c. kr. kmetijsko društvo pripomoglo, smelo trdimo, živinorejce moralčno prisililo, izrediti veliko večje število bikov in krav beljanskega in unterwaldenskega plemena, kakor se je to do sedaj zgodilo in uspeh je zagotovljen.

Ako bi se pa po par letih potreba pokazala, naj slavno c. kr. kmetijsko društvo zopet nakupi nekoliko bikov čistega beljanskega ali pa tudi unterwaldenskega plemena, ter naj jih pod enakimi pogoji, kakor do sedaj živinorejcem v gorah odda“.

O tem predlogu ima zdaj živinorejski odsek našega društva poročati glavnemu odboru.

Zato bi bilo jako želeti, da bi nam zvedeni živinorejci na Tolminskem, Bovškem, Cerkljanskem in Kanalskem o tem prevažnem vprašanji razodeli svoje menenje, da se stvar vsestransko razjasni — preden se kaj definitivnega sklene o takej vplivni prenapredbi sedanjega sistema.

Posebno jim priporočamo, naj nam dajo visten odgovor na sledeči dve vprašanji:

Ali je imelo podeljevanje premij v poprejšnji dobi boljši uspeh od sedanjega uvaževanja čistokrvnih bikov beljanskega plemena?

Ali je uže zadosta dobre plemenske živine v gorah, da kaže uže zdaj skozi nekoliko let pretrgati uvaževanje beljanskih bikov?

Ker je naš urednik prevzel nalogo, da bo o predlogu Tolminskega odseka poročal društvenemu glavnemu odboru ter stavil primerne predloge, bo

prav hvaležen vsem tistim p. n. kmetovalcem, kateri mu blagovole vestno in kolikor mogoče jasno odgovoriti na ti vprašnji.

Vipavci, trtna uš pa vrtnarstvo.

Ker so kmetijske razmere po vsem Vipavskem — torej tudi po goriškem delu te doline — blizo enake, posneli smo iz *Vrtnarja* naslednji dobrohotni nasvet:

Trtna uš sama ob sebi je vsem vinščakom veliko zlo, še veliko večje je pa vipavskemu vinščaku. Vipavec je res, navezan skoraj izključno le na vinski pridelek. Dolenjcu pa ni tako hudo; on ima dokaj dobre zemlje, treba mu ni drugega, nego le nekoliko več dobre volje, ljubezni do poljedelstva in precej več gnoja za njive. Res je, da nima vsak Dolenjec njiv; no takim ni pomagati, ti si bodo morali drugače kruha iskati, oni bodo gospodarski res poginili vsled trtne uši. Pridnih ne bode dosti ali pa nič poginilo, dobili bodo zaslužka pri tem ali onem delu, lenih pa škoda ni, saj ti hodijo uže s polnimi sodi na kant. V Vipavi pa je drugače. Ljudnata dolina nima skoraj nič polja, in še to, kar ima, daje malo pridelka, ker suša dela vsako leto škodo. Ker je pa Vipavec neizmerno priden, zato se pa ne bojimo za njegov obstanek. Saj so bile njegove letine brez trtne uši uže od leta 1875 take, da pridelek ni bil niti imena vreden, ali Vipavec vendar ni obupal ter ni v Ameriko potegnil. Prepričani smo, da pojde z znano čilostjo na novo delo, od katerega mu bode prihodka pričakovati. Katero delo pa je to? *Vipavske doline prihodnjost je vrtnarstvo*, in sicer sadjarstvo in zelenjadarstvo. Poleg tega pa seveda ne sme zabiti in zanemarjati drugih panog kmetijstva, kolikor mu je mogoče; največo pozornost bode pa vsegdar moral obračati na pridobivanje gnoja. Sadjarstvo je uže sedaj v vipavski dolini najbolj razvito na Kranjskem, žalibog je pa z razpečavaujem slabo. V Vipavi so bile letos črešnje po 4 kr. kilogram, v Ljubljani ravno tačas po 12 do 20 kr. To je držaj, katerega naj se poprime vzajemno z vsemi kmetovalci svoje doline vipavska podružnica! Tu je blagosno polje za domoljubno delovanje vipavskih razumnikov. Kakor je z črešnjami, tako bode še letos z obilo obroddivšimi marelicami ter z namiznim grozdem. Pa ne samo prodajo sadja je treba urediti, tudi pretvarjanje njegovo v take izdelke, ki se dlje drže. Menimo pa najbolj sušenje sadja po ameriškem načinu, napravljanje prunel, breskevih krljev i. t. d.

Ravno tako ugodna je Vipavska dolina za zelenjadarstvo. Koliko bi lahko dobivali Vipavci za zgodnjo zelenjad, ako bi se je znali prav prijeti.

Vemo, da bodo zelo ugovarjali tej trditvi, a vendar si upamo vse ugovore izpodbijati. Vode je v dolini vedno dovolj, da bi jo le vedno pravilno zajemali in rabili. Neki imeniten nemški močvirski obdelovalec je rekel: Kedor vodo odpeljuje, pa je ne opepljuje tako, da jo more, kadar hoče, tudi nazaj napeljevati, tist ne osuša le po nepotrebem svojega posestva, ampak je celo slabša. To bi tudi mi Vipavcem pokladali na sree. Potegujte se za uravnavo Močilnika, Vipave i. t. d.*); a zahtevajte, da se uravnajo vode tako, da jih bode te mogli rabiti za namakanje. Kolikokrat je videti po Vipavskem, kako mori suša travo, tuščico, krompir i. t. d., zraven pa teče bistra vodica.

Dalo bi se v tem oziru še mnogo reči, in to hočemo še večkrat ob priliki storiti. Z današnjim kratkim člankom hočemo Vipavce le osrčiti, da se ne ustrašijo preteče trtne uši, ampak da uže sedaj prično misliti, kako da bodo nadomestili vinske dohodke.

Društvene vesti.

Iz seje glavnega odbora dne 5. julija t. l.

Predseduje nj e. grof *Coronini-Cronberg*; — Navzočni so: vladni zastopnik g. c. k. minist. tajnik g. *Cezar grof Strassoldo*, zastopnik dež. odbora g. *dr. Fr. Verzegnassi* in odborniki gg. *Nikolaj Penardelli*, vitez E. *Giordano*, *Alfonz Gortani*, *Ernest Klavžar*, *Filip Kramer*, *Conte Nikolaj Mantica*, *Monsig. Josip Marušič*, *F. J. Streckel*, vitez *dr. Tonkli*, *Karol dr. Venuti*. — Nekteri odborniki so naznanili, da so zadržani.

Gosp. predsednik naznani najprej, v katerih krajih je uradoma dognano, da so okuženi po trtni uši, in da je predsedništvo razposlalo okrožnico vsem občinam, kako se jim je ravnati o tej zadevi.

Dalje sporoči gosp. predsednik, da je v *Bramovi hiši* na starem trgu v *Gorici* začela delati peč za parjenje svilodnih mešičkov; da je posebna zve-denška komisija spoznala to peč za prav dobro, — da pa pri vsem tem ni imela letos nič opraviti; vsled tega, da vpraša g. *Bramo* obljubljeno odškod bo 60 gld. — Odbor sklene, naj se mu odškodba izplača — da je pa s tem poravnana vsaka najemnikova terjatev.

Gosp. predsednik sporoči še dalje, da se je deležil, kakor je bil naprošen, seje strokovnjaške komisije pri c. kr. kmetijskem ministerstvu na Du-

*) Tudi na našej strani bi bila vravnava Vipave v neprecenljivo korist poljedelstvu, — pa tudi v zdravstvenem oziru jo morajo pobrežne občine želeti in prositi.

naji dne 29. maja. t. l. o zalaganji c. kr. vojske po producentih in da je po svoji moči zagovarjal interese naših producentov.

Odbor vzame vsa ta poročila na snanje in potrudi na to zapisnik poprejšnje seje.

Po prestopu na dnevni red potrudi se proračun državnih podpor, ki se imajo od vis. c. kr. kmet. ministerstva zaprositi za leto 1889 — in sicer v enakih zvezkih in za enake namene kakor za tekoče leto. Samo namesto 300 gld. za trajno razstavo kmetijskih strojev se bo prosilo, da dovoli ministerstvo ta znesek v podporo odboru za skupno naročevanje kmetijstvu potrebnega blaga, kakor semena, gnojil itd. in to za dotično dopisovanje in za poskušnje, ki bi se delale s takim blagom.

Z ozirom na to, da se je uže trtna uš prikazala na Goriškem, sklene se dalje prositi 6000 gld. podpore za napravo trtnice v Gorici, v kateri bi se sadile ameriksanske, vstrajne trte, katerih se filoksera ne loti.

Dalje se sklene prositi 500 gld. podpore za pripravljala dela k deželni razstavi l. 1890, ko se bo slovesno obhajala 125 letnica društvenega obstoja.

Potrudi se predlog, ki naj se poda ministerstvu zastran porabe 1500 gld. za nakup bikov unterwaldenskega plemena, odmenjenih za poskočne postaje na Krasu, v ajdovskem okraji in v Brdih.

Gosp. podpredsednik *Bolle* omeni, da se je gosp. Alojzij Štrekelj iz Komnega ponudil, da hoče spremeljati g. društvenega tajnika, ko pojde prihodnjič v Švico po biko.

Odbor sprejme ponudbo, samo da potni stroški ne smejo presegati tega, kar bi se plačalo navadnemu govedarju.

Gosp. vladni zastopnik naznani, da je c. kr. okrajno glavarstvo Goriško razposlalo občinam okrožnico, obsegajočo ostre določbe, po katerih se morajo ravnati, da se zabrani razširjenje trtne uši.

Nekteri spisi se izročé dotičnim odsekom v obravnavo.

G. conte Mantica priporoča odboru za skupno naročevanje kmetijstvu koristnega blaga, naj skoro začne svoje delovanje.

G. podpredsednik odvrne, da se je odbor uže lotil svojih poslov in da se bo v kratkem objavil razglas za naročevanje na umetna gnojila.

Slednjič naznani predsednik, da se je uže objavila postava zaradi olajšave davkov vsled elementarnih škod in predlaga, naj se dotične določbe objavijo v društvenih glasilih in občine in posestniki posebno opozorijo na §. 6. iste postave.

Predlog se sprejme in s tem je končana seja.

Še enkrat dunajska sadna razstava. — Glavni odbor našega društva je imel včeraj zopet sejo, pri

kteri se je posvetoval o tem, kako skrbeti in kaj početi, da bo naša dežela dostojno zastopana na sadni razstavi, katero priredi koncem septembra t. l. avstrijsko pomologično društvo na Dunaji. Do zdaj se je oglasilo še prav malo razstavljavcev in tudi ti skoro vsi iz gradiškega polit. okraja; iz goriške okolice *en sam*, s Krasa nobeden, iz Brd, od vipavske strani, s Kanalskega, Tolminskega, Cerkljanskega — *nobeden*. To ni prav! Dunajska razstava bo proslavljala *štiridesetletnico našega presvitlega Cesarja* — in cela naša stran da bi ne bila zastopana na njej — tega si niti misliti ne moremo. Če tudi ni pri nas sadjarstvo v takem razcvitu, v kakoršnem bi z ozirom na naše podnebne in zemljiščne razmere lahko bilo, — dežela rodi vendar sadja dosta in dobrega, katero naj je sveže ali suho, ima nekako odlično mesto v kupčiji in si bo to častno mesto le še bolj vtrdilo, ako bo z onim drugim dežel tekmovalo na eminentno patriotični dunajski razstavi. Zato pozivljamo v prvi vrsti naša vino- in sadjerejska društva v Dornbergu, Štanjelu in Števerjanu, potem načelnike vseh kmetijskih odsekov in slednjič vse večje sadjerejce, naj se potrudijo, kolikor morejo, da priredé lepe zbirke svežega (frišnega) in posušenega sadja in morda tudi sadnih izdelkov in da jih pravočasno oglašé in izročé našemu društvu.

Podrobne pogoje o deležitvi obsega program, ki je bil priložen zadnji številki našega lista.

Brisko vino- in sadjerejsko društvo bo imelo prihodnjo nedeljo, dne 19. t. m. ob 7. uri zjutraj v čitalničnih prostorih v Števerjanu izreden občni zbor. Na dnevnem redu je prememba pravil in pa razgovor o sadni in vinski razstavi, katero misli napraviti društvo uže naslednjo nedeljo dne 26. avgusta.

Pšenica za seme — prav čista in lepa — dobiva se na slovenskem oddelku deželne kmetijske šole v Gorici in se priporoča posebno tistim kmetovalcem, katerim je letošnja neprestano deževanje pokvarilo žetev.

Vinska in sadna razstava za Brda bo, kakor smo pozvedeli, v nedeljo 26. avgusta t. l. v Števerjanu. Pri tej priliki se bo odbralo tudi sadje za dunajsko razstavo.

Ta sklep vino- in sadjerejskega društva je važen za cela Brda in zato želimo, da bi se v vsakem oziru posrečila izvršitev.

Brici ne držite križem rok, gre za vašo korist!